

AHİLİK, ASABİYET VE SOSYAL SERMAYE EKSENİNDE İKTİSADİ HAYAT ve MİLLİ BİRLİK

Prof. Dr. Mehmet KARAGÜL

Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi

www.karagul.org

Sunumun İçeriđi

Ahiliğin İlkeleri ve İktisadi Boyutu

Kapitalizm Sosyalizm ve Ahi İktisadi

Teorik Alt Yapı: Sosyal Sermaye

Sosyal sermaye ve İktisadi Kalkınma

İbn-i Haldun'da Asabiyet

Asabiyet ve Sosyal Sermaye İlişkisi

Değerlendirme ve Sonuç

İlk Söz

Milletlerin özgün hallerini koruyarak, güven ve refah içinde varlıklarını sürdürebilmeleri, öncelikle etkin içtimai, iktisadi ve siyasi bir yapı ile mümkündür.

Bunun için birinci derece ihtiyaç duyulan değer, yeraltı ve yer üstü zenginliklerden ziyade; sağlıklı bir soysal yapıyı ifade eden; kendi içindeki yardımlaşma, dayanışma, fedakârlık ve diğerkâmlıkta bulunabilme hasletleridir.

Bu çerçevede Türk İslam Kültüründe yer alan **Ahilik Kültürü** ile güvene dayalı yoğun ve kaliteli iletişim düzeyini ifade eden **sosyal sermaye** ve İbn Haldun'un öngördüğü bireyin kendisini içinde yaşadığı topluma ait hissetmesi ve onun güçlenmesi için çaba sarf etmesi anlamındaki **asabiyet**, bir çok yönden benzerlikler arz etmektedir.

I. Değerler ve İktisadi Sistemler

Bu manada milletlerin iktisadi hayatlarını ve sistemlerini sahip olduğu değerlerden ayrı düşünmek mümkün değildir.

Yayılmacı Batı'nın türetip, **serbest rekabet ve özgürlük** gibi hoş kavramlarla dünyaya dayattığı **kapitalist** iktisadi yaklaşımla, **eşitlikçi** söylemle türevi olan **sosyalist** iktisadi felsefenin her ikisinde esasta emeğin ürünü olan serveti paylaşmak yerine, güçlünün elinde biriktirme konusunda ortak tavır sergilemektedirler.

Kapitalizm mi, Sosyalizm mi ...?

Her iki iktisadi sistem, alternatif gibi görünse de beslendiği değerler aynı olduğundan, nihayetinde ortaya konan düşünce de farklı değildir.

Kapitalist sistem, güçlüden yana olan rekabetçi bir ortamda, sermayenin bireyde birikimini öngörürken, **sosyalizm** ise kontrolcü bir yapıyla bütün servetin devlet aygıtında toplanmasını öngörmektedir.

Görüldüğü üzere her ikisinde de ortaya çıkan servetin, çalışan geniş toplum kesimlerince adil bir biçimde paylaşımından söz edilmemektedir.

Kapitalist İktisadin Tanımı

İktisadın en yaygın ve geçerli tanımı:
“Doğadaki **kıt kaynaklarla** insanların **sınırsız ihtiyaçlarını** karşılamayı hedefleyen bir sosyal bilimdir.”

Ayrıca, insanı «**Homo Economicus**» ekonomik varlık olarak kabul eden kapitalist sistem, karlılık dışında hiçbir ahlaki değeri de tanımamaktadır.

Gerçekte ise ne kaynaklar kıt, ne de ihtiyaçları sınırsızdır: Sınırsız olan insanın **ihtiraslarıdır**. O da kontrol edilmek zorundadır.

Kapitalizm: Kar Makzimisazyonu

Ahilik: Faydanın Doruklaşması

Mevcut yapıda asli hedef; **sermaye birikimi ve kar maksimizasyonu olunca**, her türlü faaliyet meşru sayılmaktadır.

Faydacı düşünceyi hedef edinen **Ahilik Kültüründe ise** kişi, yaptığı üretimle insanların zaruri bir ihtiyacını karşıladığı ölçüde mutluluğu yaşarken, ihtiyacı olan geliri meşru ve helal yoldan kazanmanın huzurunu elde etmektedir.

II. Yada İslam Medeniyeti ve Ahilik

Buna karşılık, Âleme her yönden nizam vermeyi vazife edinen, İslam inancının ürettiği kültürün, pratik hayatta başarıyla uygulanışına güzel bir örnek olan Ahilik kültürü, öncelikle **iyi bir insan modelini** ve bundan müteşekkil olacak olan **mükemmel bir toplumu** hedeflemiştir.

Bu seçkin düşüncenin hedeflediği model insan; içinde yaşadığı toplumla uyumlu ve ona karşı sorumluluklarının bilincinde olan, dini ve dünyevi ilimlerle donanımlı, ahlaki konularda en ufak bir zafiyeti bulunmayan, sürekli üretken bir faaliyet içinde olan, kişiliği temsil etmektedir.

Bir Ahinin Meziyetleri ve İdeal Sosyal Düzen

Bir ahinin sahip olması gereken ve aksinin ahilikten atılmasına yol açan ahlaki özellikler:

İçki içmek, zina yapmak, münafıklık, dedikodu, iftira, gururlanmak, merhametsizlik, kıskançlık, kin beslemek, sözünde durmamak, yalancılık, emanete hıyanet etmek, başkasının ayıbını örtmemek, cimrilik, miskinlik ve adam öldürmek.

Söz konusu özelliklerin hakim olduğu bir sosyal yapıyla, Ahilik olarak ifade edilen Müslüman Türk Milleti'nin, sanki ikinci bir Asr-ı Saadet dönemi oluşturduğunu kabul etmek durumundayız.

Bu Gün Neden Ahiliđi Konuřuyuyoruz?

Merkezi İngiltere'de bulunan Oxfam grubu tarafından yapılan araştırma, Dünyada en zengin yüzde 1'lik dilime girenlerin, 2016'da küresel servetin yarısından fazlasına sahip olacağını ortaya koymaktadır.

Bu araştırmaya göre dünyadaki en zengin yüzde 1'lik kesimin varlığı, 2009'da yüzde 44 iken, 2014'te yüzde 48'e yükselmiştir. Bu arada küresel servetin, son 14 yılda 2 kat artarak 263 trilyon dolara ulaştığı tahmin ediliyor.

Şimdilik Yüzde 1; Denktir % 50'ye Denk

	2000	2002	2007	2010	2014
Nüfusun Yüzde 1'nin Toplam Servetten Aldığı Pay (%)					
Rusya	53,1	52,5	50,5	55,3	66,2
Türkiye	38,1	39,4	42,9	47,3	54,3
Çin	19,0	20,6	27,2	31,6	38,4
Almanya	31,0	30,0	27,9	27,8	37,2
ABD	38,5	38,6	38,9	38,8	28,1
Nüfusun Yüzde 10'nun Toplam Servetten Aldığı Pay (%)					
Rusya	77,1	76,7	75,4	78,4	84,8
Türkiye	66,7	67,7	70,2	73,1	77,7
ABD	74,6	74,7	74,8	74,7	74,6
Çin	48,6	50,2	56,1	59,7	64,0
Almanya	63,9	63,1	61,7	61,6	61,7
Kaynak: Credit Suisse					

Ahiliğin Sosyal İlkeleri

Ahiliğin anayasası niteliğinde olan **Fütüvvet namelerinde** yer alan ve yüksek ahlakı hedefleyen ilkeleri, aşağıdaki şekilde özetlemek mümkündür.

Ahilik üyelerinden; bilgi ve meslek edinme, sabır ve ruhun arındırılması, sadakat, dostluk, hoşgörü ve yasaklara uyma gibi vasıfların verildiği aşamalardan geçmesi ve kendilerinden koşulsuz bağlılık, sonsuz itaat ve ketumiyet **istemektedir.**

İnançsızlar ve sofuların örgüte katılmaları yasaklanırken, yukarı ki vasıflara haiz olmanın yanında; **elini, sofranı ve kapını açık tutma, gözünü bağlı tutma ile beline ve diline sahip olma** Ahiliğin önde gelen altı ilkesini oluşturmaktadır.

Ahilikte Üretim

Fütüvvet namelerinde; «Veren el alan elden üstündür» ilkesi gereği çalışmanın gerekliliği ve helal kazancın önemi ve her Ahinin mutlaka bir iş sahibi olması şiddetle tavsiye edilmiş. Miskin bir hayat hiçbir şekilde kabul görmemiştir.

Ahilik üretimi teşvik ederken; neyin, ne kadar ve nasıl üretildiğini denetlemiş, ihtiyaçlar sınırsız görülüp, tüketimin teşviki, bunun için üretim yapılması ve kaynakların israfı hoş karşılanmamıştır. Bu çerçevede üretim, zaruri ihtiyaçların bir fonksiyonu olarak değerlendirilmiştir.

Ayrıca devletin iktisadi alanda dışa bağımlı olmaması için gerekli olan yerli üretim sürekli teşvik edilmiştir.

Ahilikte: İddiar ve Kanaatkârlık

Kapitalizmde sermaye birikimi asıl amaç edinilmesine karşılık, Fütüvvet namede yastık altı olarak bilinen, ihtiyaç dışı fazla sermayenin saklanması **İddiar** edilmesi yasaklanmıştır.

Bundan amaç; sermayenin belli ellerde toplanmasına fırsat vermeyerek gelir dağılımını adil kılmaktır.

Kapitalizmin amaçladığı sermaye birikimine karşılık, Ahiliğin öngördüğü kanaatkârlık hem öteki insanların haklarını gözeterek, sosyal barışın tesisine, hem de çevre konusunda çok daha duyarlı olmanın garantisi olmuştur.

Ahilikte, Rekabet Yerine Yardımlaşma ve İş Bölümü

Bugün, güçlüden yana olan serbest rekabete karşılık, Ahilik, “**can ve mal ortaklığı**” olarak adlandırılan, «**Orta Sandığı**» uygulaması ile esnaflar arasındaki, yardımlaşmayla, gelirlerin zaruri ihtiyaçlardan fazlasının yoksullara ve ihtiyaç sahiplerine dağıtılması sağlanmıştır.

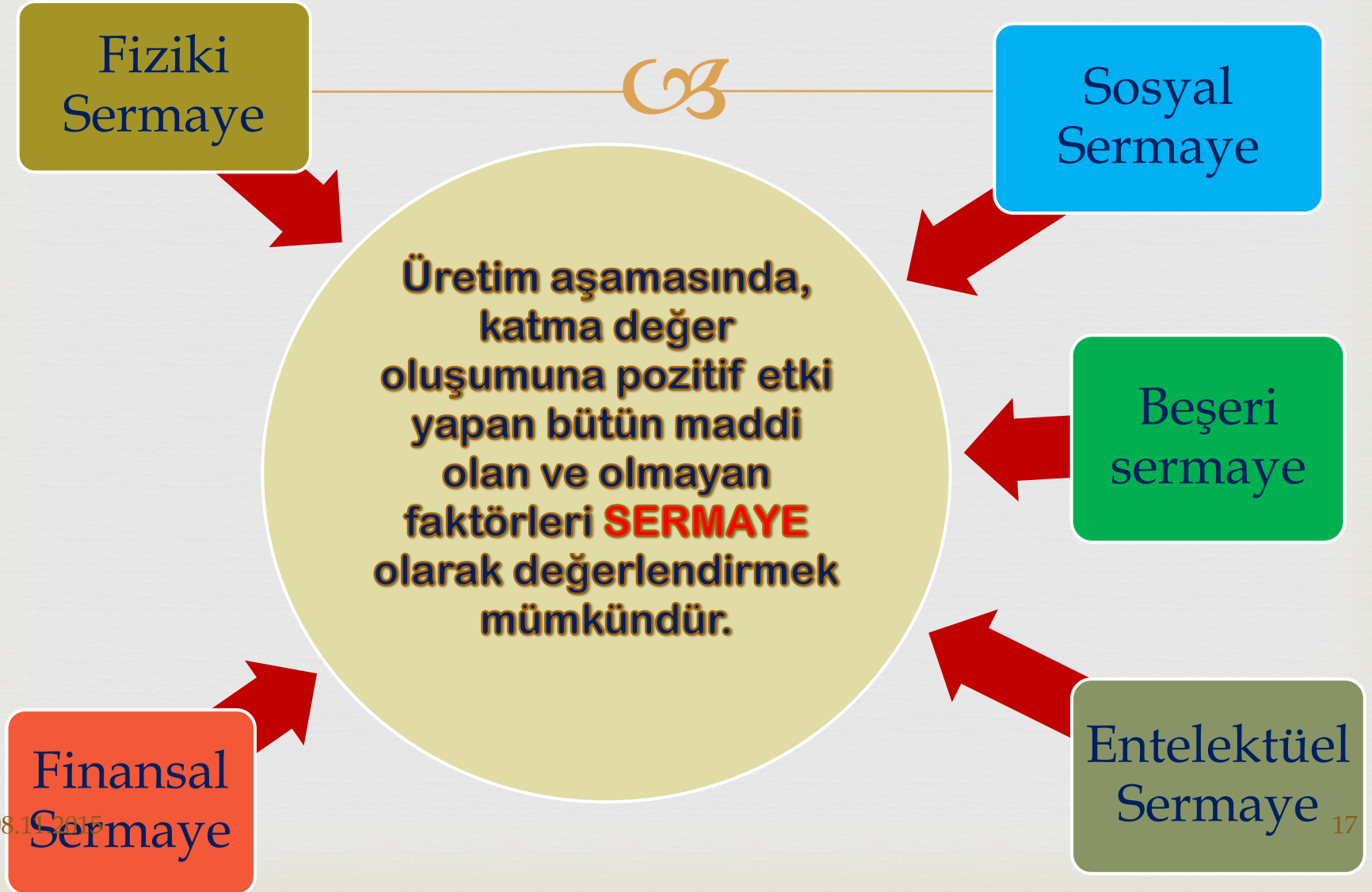
Fütüvvet namede yer alan bir diğer ilke İş bölümü'dür. Bu ilke, bir taraftan üretimde uzmanlaşmayı sağlarken, diğer taraftan sık sık iş değiştirmenin, sebatsız ve istikrarsız ruh haline sahip insanların başvuracağı bir uygulama olduğundan, hoş görülmemiştir.

Ahilikte; Pazar ve İç Denetim Sistemi

Ahilikte üretim ve pazarlama aynı mekanda yapılmaktaydı. Bu mekânlarda işletmelerin çokluğu ve lüksten kaçınılması önemli bir ilkeydi. Ayrıca daha çok kazanmak için reklam ve rekabet söz konusu değildi.

Ahilikte yeni bir iş yeri açılması, evvela devlet tarafından, ya da esnaf ve zanaatkârlarca denetlenmekteydi. Ayrıca bir kalfanın işyeri açabilmesi öncelikle bir heyet huzurunda ustalığını ispatlamasına bağlıydı.

III. Sermayeyi Anlamak ve Sosyal Sermaye

Sermaye Türleri

SERMAYE

Sosyal Sermaye: Toplumsal başarıyı destekleyen karşılıklı güven düzeyi.

Beşeri Sermaye: Bireyin üretime katkısını olumlu etkileyen; eğitim, tecrübe ve sağlık düzeyi.

Entelektüel Sermaye: Muhtemel gelişmeleri dikkate alarak bilgiyi doğru kullanabilme.

Fiziki Sermaye: Üretimde kullanılan, makine, teçhizat, binalar ve diğer fiziksel varlıklar.

Finansal Sermaye: İktisadi değeri satın almada kullanılan, para ve benzeri finansal varlıklardır.

Sosyal Sermaye

Sosyal sermaye: En az iki kişi arasındaki güvene dayalı ilişkilerin yoğunluğu olarak tanımlanabilir.

Biraz daha kapsamlı bir izahatla;

Sosyal Sermaye: Bir toplumdaki dikey (yönetenle yönetilenler) ve yatay (her kesimin kendi içinde) karakterli güvene dayalı ilişkilerin yoğunluğu şeklinde izah edilmektedir.

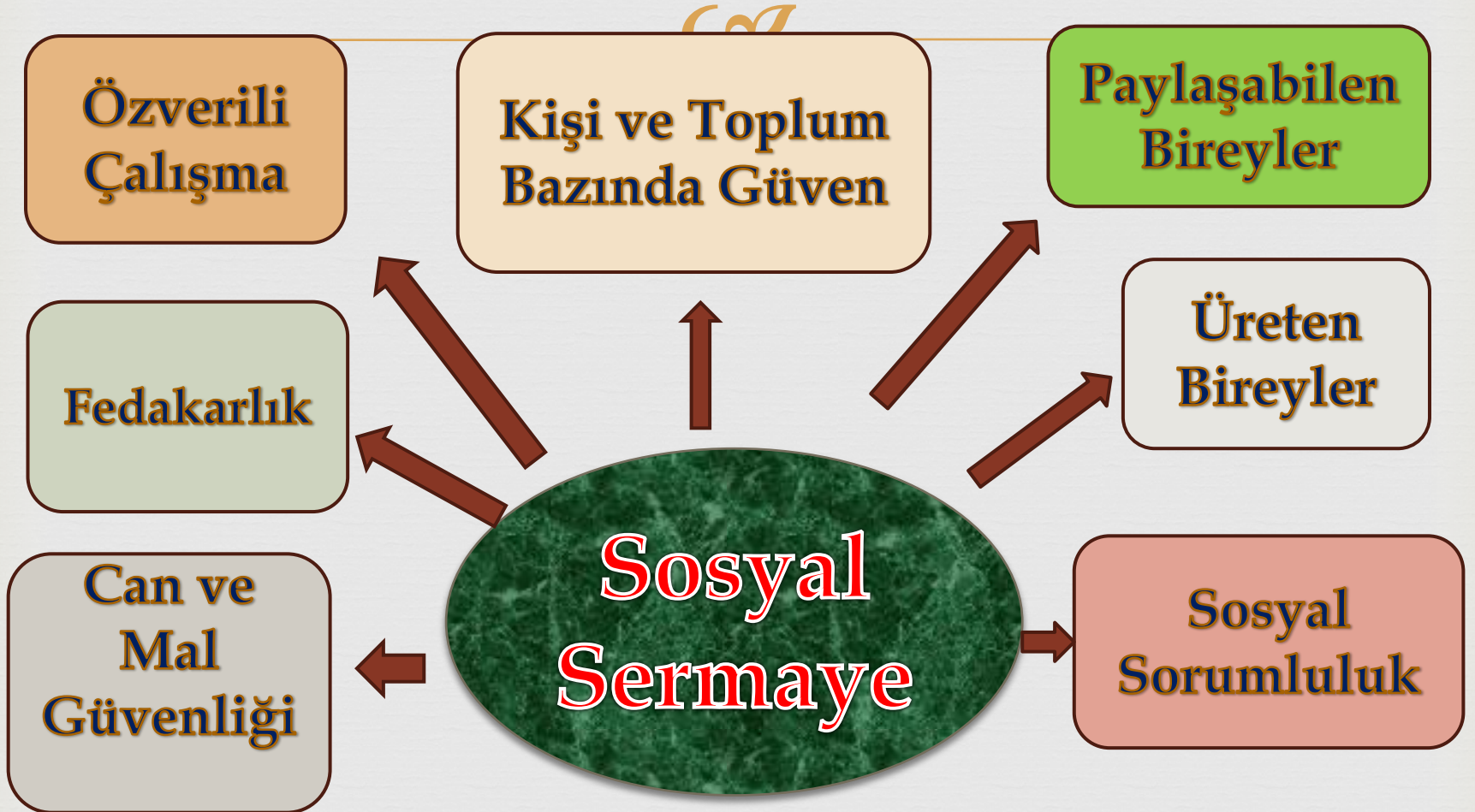
Sosyal Sermayenin Dayanakları

Güven: Kişi ve kurumların birbirleri hakkında karşılıklı olumlu düşünceye sahip olmaları; diğerlerinin kendisi için tehdit oluşturmadığına inanmaları ve karşılıklı fedakarlık yapabilmeleridir.

Normlar: Bir toplumun bir arada yaşamasının teminatı olan yazılı olan ve olmayan her türlü ortak değerler bütünüdür.

Ağlar: Birey ve kurumlar arası iletişimi sağlayan ve destekleyen, teknik imkanlar ile değerler sisteminden oluşmaktadır.

Sosyal Sermayenin Sosyal ve Kişisel Çıktıları

Sosyal Sermaye ve Kalkınma

Sosyal sermaye; bireylerin özverili çalışması, kaynakların etkin kullanılması, bürokrasinin ve iç güvenlik harcamalarının azalması ile gelir dağılımının daha adil olmasıyla iktisadi gelişmeye katkı sağlamaktadır.

Güven eksikliği, sosyal çatışmayla mevcut varlıkların heba edilmesine neden olurken, varlığı da karşılıklı dayanışma ve işbirliği ile özverili çalışmayla, eksik olan iktisadi varlıkların da teminine katkı sağlamaktadır.

Bundan dolayı her alandaki başarının öncelikle sosyal sermaye varlığı ile mümkün olabileceği göz ardı edilmemelidir.

Güven Düzeyi ve Kalkınma Seviyeleri (2006-2009)

Ülke	Güven Düzeyi	Kişi Başına GSYİH	Beşeri Kalkınma Endeksi
İsveç	68	34.444	0,958
Finlandiya	59	32.586	0,954
İsviçre	54	38.372	0,955
Hollanda	45	36.733	0,958
Kanada	43	36.761	0,967
A.B.D.	39	43.959	0,950
Japonya	39	32.040	0,956
Almanya	37	32.481	0,940
İngiltere	30	33.663	0,942
İtalya	29	29.356	0,945
İspanya	20	29.447	0,949
Polonya	19	14.838	0,875
Arjantin	18	11.980	0,860
Meksika	16	13.445	0,842
Şili	13	12.992	0,874
TÜRKİYE	5	10.500	0,798

IV. İBN-İ HALDUN ve ASABİYET

1 Ramazan 732'de (27 Mayıs 1332) Tunus'ta doğan İbn-i Haldun, eleştirel ve analitik yaklaşımlarıyla, yaşadığı dönemde olduğu gibi bugün İslam dünyasından daha çok Batıda ilgi çeken etkili bir sosyal bilimcidir.

Soylu bir ailenin evladı olan İbn-i Haldun; İlköğreniminden sonra seçkin hocalardan akait, hadis, tefsir, fıkıh, mantık, felsefe, matematik, tabiat bilimleri, dil bilimleri, şiir, edebiyat gibi dini ve din dışı alanlarda çok iyi bir öğrenim görmüştür.

İBN-İ HALDUNU TANIMAK

Hayatı süresince; Sultanın başkâtipliği, iki defa hapis yatmış, birkaç defa sürgün yaşamış ve bunun yanı sıra Beni Ahmer devleti adına Kastilya Krallığında elçi olarak görevde bulunmuştur.

Mısırdan önce Kahire Medresesinde Müderris olarak görevlendirilmiş ardından, kadılık görevine yükseltilmiştir. Kadılık görevinden beş defa alınıp tekrar atanmıştır.

Suriye'yi ele geçiren Timur'la görüşmüş, İbn-i Haldun'dan çok etkilenen Timur onu yanında alıkoymak istediye de, İbn-i Haldun bu isteği reddederek çok sevdiği ve eserlerini kaleme aldığı Kahire'ye dönmüş ve 74 yaşında 808/1406'da Kahire'de bu fani aleme veda etmiştir.

İBN-İ HALDUN'UN MUKADDİMESİ

☞ **En tanınmış Mukaddime olan 6 adet kitaba imza atan İbn-i Haldun, hayatı boyunca edindiği; tarih, siyaset, fikir ve ilmi tecrübelerini bu kitapta toplamıştır.**

☞ **Ayrıca bu eserde; toplumsal davranışlarla; coğrafya ilişkisi, toplumsal yapılar, din ve devlet hayatının sınırları, şehir ve köy ilişkisi, iktisadi hayat, bilgi nazariyesi, ilimlerin tasnifi ve edebiyat konuları ele alınmıştır.**

Asabiyet Nedir?

Asabiyet fikrinin, net karşılığını bulmak zor olmakla birlikte; insanın bir arada yaşamak zorunda olması gereği, karşılıklı güven ve dayanışma fikri şeklinde anlamlandırmak mümkündür.

İbn-i Haldun'un devletlerin kurulması ve yükselmesi sürecinde olmazsa olmaz bir sosyal değer ve enerji kaynağı olarak tanımladığı asabiyet düşüncesi:

Bugünkü; gurup hissi, grup dayanışması, işbirliği fikri, dayanışma ruhu, sosyal etkileşim, askeri ruh, cemaat ruhu, birlik şuuru ve ülkede fertleri birbirine bağlayan manevi bağ ve kitle psikolojisi, kolektif ruh, milliyetçilik gibi birçok kavramla ilişkilendirilebilir.

Asabiyetin Doğuşu ve Kaynakları

Bireyin ekonomik, siyasi ve kültürel alanda kendisini güvenceye alması için birlik şuurunu ve ortak tavır geliştirmesi, temel ihtiyaçtır.

Bu anlamda bireyin kendisini içinde bulunduğu gruba ait hissetmesi, ona güvenmesi ondan zarar değil, fayda geleceğine inanması, dolayısıyla kendisini ona karşı borçlu hissetmesi asabiyetin en önemli kaynağıdır.

İbn-i Haldun söz konusu bağlılık hissini; soy birliğine dayanıyorsa **NESEP**, ortak tehdit ve menfaatten kaynaklanıyorsa **SEBEP/gaye** asabiyeti şeklinde sınıflandırmaktadır.

Asabiyetin Fonksiyonu

Asabiyet kavramına İbn-i Haldun'un yüklediği anlam; varlığı ölçüsünde insanların otoriteye tabi olmalarını sağlamasıdır.

Ayrıca; himaye, müdafaa ve hak aramanın tek kaynağı, bir başka ifade ile her türlü kolektif eylemin gerçekleşmesi için zorunlu olan sosyal bir değer şeklinde toplumsal hayatta rol üstlenmektedir.

Asabiyet, nihai gayesi mülk ve güçlü devlet olan toplumların, varlığını sürdürebilmesinin en önemli sinerji kaynağıdır.

Asabiyetin Gayesi ve Önemi

İbn-i Haldun'un nihai hedefini mülk sahibi olmak şeklinde özetlediği asabiyet düşüncesi, daha geniş bir izahatla; iktidar olmanın, devlet kurmanın, hâkimiyet tesis etmenin kısacası bireylerin ve de toplumun güvenliğini garanti altına almanın en önemli sosyal dinamiğidir.

Eğer bir toplum; milli, dini veya ideolojik temelli ya da ortak vatan ve devlet sebebiyle kendi içinde daha güçlü bir beraberlik şuurunu besleyen asabiyet fikrine sahipse, ancak o takdirde rakibine ve düşmanına karşı ya da kendinden olmayana karşı üstünlük kurabilecektir.

İbn-i Haldun, mülk ve güçlü hanedanlığın/devletin ancak asabiyetle mümkün olabileceğini iddia ederken, mücadele ve karşı koyma enerjisinin en büyük kaynağının asabiyetle olduğundan yola çıkmaktadır.

Sosyal Yapı, Coğrafya ve Asabiyetin

İbn-i Haldun, tarım ve hayvancılığa bağlı doğayla iç içe olan hayatı bedevilik, zamanın modern imkânlarıyla kurulan şehir hayatını ise hadarilik olarak ifade etmektedir.

Hadari hayatta bedevi hayatına göre asabiyet düşüncesi daha Zayıftır. Çünkü kırsal köy hayatında insanların karşılıklı ilişkileri daha kuvvetli olmak zorundadır.

Hadari/şehir hayatında insanların genel iktisadi ve sosyal konumları daha iyi olduğundan, işbirliğine duyulan ihtiyaç azalmakta bu da asabiyet fikrini zayıflatmaktadır.

Ayrıca güçlü devlet yapısı, dış ve iç tehditlere karşı bireyi korurken, bu hal kişiler arası bağlılığın zayıflamasına yani asabiyetin ortadan kalkmasına neden olabilmektedir.

İslami Düşünce de Asabiyet

“Ey insanlar! Şüphe yok ki, biz sizi bir erkek ve bir dişiden yarattık ve birbirinizi tanımanız için sizi boylara ve kabilelere ayırdık. Allah katında en değerli olanınız, O'na karşı gelmekten en çok sakınanınızdır. ...” (49/13)

Hadislerde ise kendi kavminin zulmüne destek olmak anlamındaki asabiyet kesin bir dille men edilmiştir. Bu manada “Asabiyet davasına kalkan, onu yaymaya çalışan, mücadeleye girişen bizden değildir” hadisi konunun İslami boyutunu ortaya koymaktadır.

Hz. Muhammed döneminde kavmi yakınlık, zulümde başkasını desteklemenin en önemli etkeniydi. Bunu yasaklayan Hz. Muhammet; kişinin kendi akrabalarını sevmesinin, fitri bir mesele olduğunu ve böyle bir sevginin ve onlara yardımcı olmanın yanlış olmadığını da belirtmiştir.

İslami Düşünce de Asabiyet

Kişinin zulüm eden kavmini desteklemesi şeklindeki men edilen asabiyetçiliğin, günümüz şartlarında; **siyasi parti, sendika ve dernek üyelerine, cemaat mensuplarına ve hemşerilerimize, ayrıca siyasal yakınlık hissettiğimiz kişilere gösterdiğimiz, hakkaniyete uymayan her türlü kayırmacılığı da içine aldığı muhakkaktır.**

İbn-i Haldun'un bahsettiği asabiyet ise hadislerle men edilen asabiyet değil, bireysel olarak yaşama imkanı olmayan insanın, sağlıklı bir sosyal düzen kurabilmesi için nesep ya da sebep temelli ortaklığı olan diğer insanlarla işbirliği yaparak, kendisini ve ait olduğu toplumu daha güçlü hale getirebilme tavrıdır.

Değerlendirme

Görüldüğü üzere Ahilik kültüründe olduğu gibi Sosyal sermaye ve asabiyet, düşüncesi de insanoglunun kendinden doğan engelleri aşmasını hedeflemektedir.

Sosyal sermaye ve asabiyetin öngördüğü; güven, aidiyet ve bağlılık, Ahilikte olduğu gibi bireyin içinde bulunduğu topluma karşı; çok daha olumlu, toleranslı, diğerkâm ve sabırlı olmasını sağlayan değerlerdir.

Her birinde bireyin ait olduğu toplumla ortak tavır ve eylem geliştirerek, siyasi ve iktisadi geleceğini garanti altına alması ve refah ve güven içinde yaşayabilmesi için uyumlu bir sosyal düzen hedeflenmektedir.

SON SÖZ

Ahilik, sosyal sermaye ve asabiyet yaklaşımlarında;

Sağlıklı, uyumlu ve dinamik bir sosyal yapının inşası için:

Toplumda farklılıklar yerine ortaklıkların, sorumsuzluğu öne çıkaran özgürlük! yerine sosyal sorumluluğun, ben yerine biz'in, iç tehdit yerine dış tehdit algısının, karın yerine faydanın, birikimden ziyade paylaşımın ve rekabet yerine dayanışmanın gerekliliğine vurgu yapılması kanaatindeyiz.

Var olmak Güce, Güç ise Birliğe Bağlıdır

Mahalle Aynı Dünyalar Farklı

**Hyemil ghesi,
açIn IstIrabIndan daha az
1. yili**

Söze gerek ne gerek...

Yorumu size kalsın

Hedef mutlu olabilmekse: Hangi Zengin, Bu kadar Mutlu

Teşekkürler

☞ Sabrınız için hepinize teşekkür eder, Saygıları sunarım.

☞ **PROF. DR. MEHMET KARAGÜL**

☞ **Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi**

☞ **www.karagul.org**